

Postpatiesības pasaulē: dzimšanas, nāves un citu robežu liktenis

IWMPost raksts [IWMpost 136: Digitālās transformācijas dimensijas](#)

Autors: [Mārsija Šora](#)

Ja nav robežas starp īsto un neīsto, labo un ļauno, dzīvību un nāvi, tad nekam nav nekādas jēgas, un mēs saskaramies ar nihilistisku bezdibeni.

Revolūcija, raksta Hanna Ārente, ir “nesaraujami saistīta ar domu, ka vēstures gaita pēkšņi sākas no jauna”.

Revolūcijas akts pārvar robežu, iekustinot to, kas iepriekš šķita neiespējams. Tā bija Maidana, 2013.–2014. gada Ukrainas revolūcijas, pieredze. Tas ir arī Eiropas mantojums. Savā ievadā manas grāmatas “*Ukrainu nakts: revolūcijas intīmā vēsture*” *itāļu tulkojumam* politiskā filozofe Olīvijs Gvardaldo kavējas pie iemesliem, kāpēc “Rietumi neredz spontāni demokrātiskas kustības, kas pretojas autoritārisma, rašanos”. Kāpēc, viņa jautā, tik daudzi eiropieši novērsās?

Rietumeiropas augstprātība pret Austrumeiropu nav retums. Tomēr problēma nav vienkārša augstprātība. "Gandrīz tā, it kā," raksta Guaraldo, "Rietumi būtu greisirdīgi par revolucionāru paternitāti, ko tie nevēlas atzīt citiem." Zemapziņas valdonīgā piederības tieksme pret revolucionāro mantojumu piešķir vēl vienu dimensiju Ukrainas mākslas kuratora Vasila Čerepanina novērojumam, ka Maidans "bija tik fundamentāli eiropieisks, ka izrādījās pārāk eiropieisks mūsdienu ES".

Varbūt eiropieši bija greisirdīgi. Vai varbūt, kā norāda Guaraldo, kaut kas cits viņiem traucēja patiesi saskatīt Maidanu: varbūt viņi ir aizmirsuši, ko nozīmē revolūcija. Viņa atceras Ārentes ideju par revolūciju kā dabas atklāsmi, cilvēka spēju radīt kaut ko jaunu, brīnumainu savā neticamībā un “pārsteidzošajā negaidītībā”.

Eiropieši ir aizmirsuši par dzimšanu.

***

Nejauši šogad es biju Kijevā vēl viena neticama un negaidīta notikuma laikā: masveida Ukrainas bezpilota lidaparātu uzbrukumā, kas sniedzās tūkstošiem kilometru attālumā Krievijas iekšzemē. Operācija “Zirnekļa tīkls”, kas tika īstenota 1. jūnija agrās stundās, trāpīja desmitiem Krievijas lidmašīnu. Ilgstošā slepenā operācija izmantoja lētus, vietēji ražotus dronus, lai iznīcinātu tāla darbības rādiusa Krievijas bumbvedējus — tieši tos bumbvedējus, kas nemitīgi naktij raidīja raķetes uz Ukrainu.

“Ši ir izcila militārā plānošana un izpilde. Pilnīgi izcila,” Kanādas žurnālistam sacīja Munka Globālo lietu un sabiedriskās politikas skolas direktore Dženisa Steina. “Tas, ko ukraiņi ir paveikuši ar droniem... neviens neiedomājās, ka tas notiks šādā tempā.”

Tā bija taisnība: neviens to nebija iedomājies.

***

“Ukraina šobrīd ir eiropiešāka nekā Eiropa,” uzstājoties Kijevs Grāmatu arsenālā tikai dažas stundas pirms operācijas “Zirnekļa tīkls”, sacīja Odesā dzimušais amerikāņu dzejnieks Ilja Kaminskis. Viņš piebilda: “Amerika,” viņš piebilda, “jau ir aizmirsusi, kāpēc tā eksistē.”

Eiropieši ir aizmirsuši, ko nozīmē dzimšana, savukārt amerikāņi ir aizmirsuši, ko nozīmē nāve. Mēs, amerikāņi, iespējams, esam īpaši uzņēmīgi pret šo aizmirstānu: traģiskā noliegums, kas dziļi iesakņojies amerikāņu kultūrā. Un nekas nav traģiskāks par nāvi, par to, ka, kā raksta Jans Patočka: "Cilvēks vienmēr būtībā atrodas bezcerīgā situācijā... Mēs esam kuģis, kas neizbēgami cietīs avāriju."

Martins Heidegers šo “bezcerīgo situāciju” nosauc par *Sein-zum-Tode*. Mēs dzīvojam pastāvīgā kārdinājumā bēgt no tā apzināšanās. Heidegeram pakļauties šim kārdinājumam, ko Zigmunds Freids varētu raksturot kā noliegumu, nozīmē dzīvot “kritušā”, “neautentiskā” režīmā. Šajā režīmā mēs pazūdam puļa plūsmā un ikdienas pļāpāšanā. Tomēr pašreizējais brīdis sniedz tālāk par bēgšanas neautentiskumā vilinājumu. Notiek kaut kas radikālāks.

Pirmās Trampa administrācijas laikā, Stenfordas Universitātes konferencē, kas bija velīta filologa Hansa Ulriha Gumbrehta karjerai, notika dzīva diskusija par Heidegera ideju par *Sein-zum-Tode*. Kādā brīdī piecēlās jaunākais telpas apmeklētājs, Stenfordas Universitātes bakalaura students. Viņš paskaidroja, ka neizprot diskusijā apspriestos jautājumus, jo, piemēram, negaidīja, ka kādreiz mirs. Viņš dzīvoja Silīcija ielejā: nāve bija tikai vēl viena problēma, kurai eksperimentētāji strādāja pie tehnoloģiska risinājuma.

Maz ticams, ka Heidegers būtu varējis iedomāties šo nemirstīgo Silīcija ieleju, kur Marks Cukerbergs un Džefs Bezoss ir ieguldījuši līdzekļus pretnovecošanās zinātnē un kur (saistīti un varbūt ne tik paradoksāli, kā varētu šķist) atsevišķi cilvēki arvien vairāk tiek uzskatīti par aizstājamiem. Cukerbergs ir apliecinājis cilvēkiem, ka Meta jaunie tērēšanas roboti aizpildīs tukšās vietas viņu dzīvēs. (Viņš teica, ka vidusmēra amerikānim ir mazāk nekā trīs draugi, savukārt pieprasījums ir aptuveni 15.)

Pīteram Tīlam, viceprezidenta Dž. D. Vensa Silīcija ielejas mantiniekam, mirstība ir vēl viens ierobežojums, kas jāpārvar. Sen atpakaļ, gaidot augšāmcēlšanos, viņš teica *Ņujorkas Laiks* žurnālists Ross Douthat, viņš noorganizēja sava ķermeņa kriogēno konservēšanu:

Tīls: Es atceros 1999. vai 2000. gadu, kad mēs pārvaldījām PayPal... mums bija diena, kad mēs visu uzņēmumu aizvedām uz salstošo ballīti. Ziniet Tupperware ballīti? Cilvēki pārdod Tupperware polises. Salstošajā ballītē viņi pārdod...

Douthat: Vai tās bija tikai jūsu galvas? Kas bija paredzēts sasaldēt?

Tīls: Tu varētu dabūt pilnu ķermeni vai tikai galvu.

Elons Mask ir koncentrējies uz došanās uz Marsu un jebkurā gadījumā uzskata, ka mēs dzīvojam tikai simulācijā. Iespējams, tieši tāpēc pasaules bagātākajam cilvēkam ir viegli piespiedu kārtā atņemt pārtiku badā mirstošiem bērniem un noliegt viņu nāves realitāti. *The New York Times* komentētājs Nikolass Kristofs devās uz Sudānu un nekavējoties to atspēkoja ar empīriskiem pierādījumiem: viņš atrada bērnus mirušus un mirstam. Šķiet, ka tas neatstāja nekādu iespaidu uz Masku.

***

Pašreizējam amerikāņu brīdim ir daudz kopīga ar pašreizējo krievu brīdi — paradoksāli, jo traģēdijas tropis, likteņa neizbēgamība, jau sen ir piesātinājusi krievu kultūru. Tagad gan, postmodernā *Aufhebung* traģiskā ziņā gan Amerikas, gan Krievijas prezidentu kultivētajās pasaulēs dominē aktieri, kuri netic ne dzīvībai, ne nāvei. Donalds Tramps kaujā kritušos karavīrus ir nosaucis par "zaudētājiem". Kremļa propagandisti ir pārliecinājuši televīzijas skatītājus, ka kritušie tiek augšāmcelti. Krievijas jauniesauktajiem tiek piedāvāta reinkarnācija, savukārt Vladimirs Putins ir apsolījis krieviem, ka militāra uzvara nesīs nemirstību. Tikmēr viņš ir pavēlējis krievu zinātniekiem izstrādāt veidus, kā novērst novecošanos. Septembrī viņš un Ķīnas prezidents Sji Džinpins tika pieķerti karstā mikrofonā, apspriežot savus centienus pārvarēt mirstību. "Biotehnoloģijai turpinot attīstīties," Putins teica Sji, "cilvēka orgāni tiks nepārtraukti transplantēti, un cilvēki kļūs jaunāki un varbūt pat sasniegs nemirstību."

***

Heidegera izpratnē tā ir tikai konfrontācija ar mirstību — mūsu cilvēciskā *Sein-zum-Tode stāvokļa aci pret aci*. ar plaši atvērtām acīm — tas mūs satricina autentiskumā. Bez nāves dzīvei nav svara. Nāve ir priekšnoteikums, lai dzīvei būtu vērtība.

"Jums nav nekādu kāršu," Tramps februārī teica Ukrainas prezidentam Volodimiram Zelenskim viņu tikšanās laikā Ovālajā kabinetā.

"Mēs nespēlējam kārtis," atbildēja Zelenskis.

Trampam viss ir spēle. Visas tikšanās ir tikai darījums; nevienai cilvēciskai attiecībai pašai par sevi nav nekādas nozīmes. Turpretī Zelenskim dzīve ir reāla, jo nāve ir reāla; un viņš katru dienu saskaras ar nāvi.

Galisijas ģermānists Jurko Pročasko, kurš (iespējams, ne nejauši) ir tulkojis Heidegeru ukraiņu valodā, Trampu raksturo kā "Apokalipses Džokeru". Amerikas Savienotajās Valstīs vairs nav robežas starp realitāti un mākslīgā intelekta ģenerētām pludmales kazino fantāzijām par etnisko tīrīšanu vai izkapti nesošu Grim Reaper, kas vajā demokrātus,

kamēr Tramps un Venss pavada vokālistu, kurš dzied sagrozītu Blue Öyster Cult kaverversiju ar piedziedājumu “Tagad ir pienācis viņu laiks”.

“Atceries raganas iekšā” “*Makbets* ?” 2024. gadā Prāgā auditorijai jautāja Krievijas cilvēktiesību organizācijas “Memoriāls” dibinātāja Irina Ščerbakova. “Labs ir neglīts, un neglīts ir taisnīgs/Lido cauri miglai un netīrajam gaisam,” raganas teica Makbetam.

“Raganas saka, ka tiek noņemta kaut kāda robeža starp labo un ļauno, tiek radīta kaut kāda puve, kaut kādi dūmi, kas apņem vēsturi un pamatvērtības, un tieši šīs puves un dūmu aizsegā Putins nāca pie varas,” sacīja Ščerbakova.

Pastāv cieša saikne starp nāves noliegumu, postpatiesības valdīšanu un raganu vārdiem. Tas viss liecina par atteikšanos atzīt robežas. “Krievu pasaulei nav robežu,” paziņoja Vladislavs Surkovs, Putina sākotnējais spekulants. Šī apgalvojuma sekas sniedzas tālāk par ģeogrāfisko sfēru. Gan Trampam, gan Putinam nav robežas starp reālo un nereālo, labo un ļauno, dzīvību un nāvi. Ja nav nekādu robežu, nekam nav nozīmes, un mēs saskaramies ar nihilistisku bezdibeni.

Mārsija Šora ir Eiropas intelektuālās vēstures katedras vadītāja Munka Globālo lietu un sabiedriskās politikas skolā Toronto Universitātē un regulāra stipendiāte IWM.